

Liek na dehumanizáciu človeka: Modlitba ruženca a kresťanský Východ (Prvý diel)

Lucia Laudoniu

12. mája 2023 ✝ Cirkev

Otec Zachariáš vyzeral, akoby práve zostúpil z Rubľovovej ikony. Taká stredoveká tvár sa len tak nevidí. Diskurzívnemu obrazu ducha Gréci hovoria *φρόνημα* a starec Zachariáš odchovaný v „racionálne iracionálnej“ tradícii ruskej jurodivosti, *διά Χριστόν σαλότητα*, to vedel. „Keby si sa správal ako normálni ľudia, Zachariáš, už dávno by si bol mníchom!“ podpichovali ho bratia v kňazskej službe so zlatými epitrachilmi vôkol krku.

Non omne quod nitet aurum est

... alebo nie všetko je zlato, čo sa blyští. Nemôžem si pomôcť, no v slove *aureus* (zlatý) vždy začujem *reus* (obvinený), hoci tieto slová spolu nijako nesúvisia (aspoň na prvý pohľad nie).

Každý, kto je *aureus*, môže byť jedného dňa *reus*. Buď mu diabol začne závidieť zlato na jazyku a v duši, ako sa to stalo veľkému Chrysostomovi, alebo naopak, žiara zlata zaslepí človeku oči a stane sa jeho sudcom.

Stojí za zamyslenie, prečo rumunčina „stvorila“ svoje adjektívum *rău* (zlý) práve z latinského *reus* (právne obvinený). Nie každý *reus* je vinný, ale každý vinník bude raz obžalovaný – keď nie skôr, tak na Poslednom súde.

Súdy nad ruským *poverellom*, ktorý sa duchovne zohrieval v literárnom náručí starca Zosimu z Dostojevského *Bratov Karamazovovcov*, vynášali mnohí. Zachariáš bol živou kópiou Dostojevského mnícha výstredného vo svojej múdrosti a múdreho vo výstrednosti. Opovrhovali ním predstavení a ani sovietske úrady ho nešetrili.

Zosnul v roku 1936 a pamiatka na jeho osobu naveky skamenela v anonymnom ruskom samizdate *Starec Zachariáš*. Darmo ho komunisti pálili, z každého zrnka popola obrazne vyrástol ďalší knižný výtlačok, lebo ten popol bol semeniskom a nie rakvou.

Starec Zachariáš, živé kladivo na darwinistických šamanov, ateistov, polyteistov a ďalších „-istov“ tancujúcich vôkol zlatého teľaťa sovietskej vedy, mal krásny zvyk. Dodržiaval modlitebné pravidlo, ktoré spočívalo v každodennom odriekaní stopäťdesiatich Zdravasov (vo východnej podobe *Deipara Virgo laetare*, *Богородице Дево радуйся*) rozdelených na pätnásť desiatkov. Všade, kam Zachariáš prišiel, rozprával o mocných účinkoch tejto modlitby. Každé jeho slovo bolo horiacim uhlíkom kadidla.

Motív Panny Márie obklopenej ružami nie je na kresťanskom Východe neznámy.

Zdroj: pixabay.com

Odkiaľ sa v pravoslávnom Rusku vzala modlitba taká blízka latinskému ružencu? Na prechádzke záhradou dejín vstúpime do intelektuálneho skleníka menom kyjevský barok a občerstvíme sa pri mariánskych zjaveniach svätého Serafima, ktoré nebesá „načasovali“ takmer sto rokov pred kľúčovými fatimskými udalosťami.

Ako Bohorodička rozpútala „veľkú ružencovú revolúciu“ tam, kde by sme to sotva čakali – v cárskom Rusku pomaly, ale isto škrtrenom povrazom západného nihilizmu?

Captivitas Occidentalis

Predstavte si, že existoval svätec, ktorý sa na začiatku každej hodiny dňa pomodlil jeden Zdravas. Dokonca aj v noci sa prinútil vstať z postele a s úderom každej novej hodiny vzdal úctu Nebeskej Mame.

Ukrajinský rodák a popredný predstaviteľ kyjevskej barokovej zbožnosti na únavu nemal čas. Na vzdelaného rétora, spisovateľa, a neskôr aj hagiografa a hudobného skladateľa čakala mitra metropolitu. Vernosť pápežovi však nesľúbil a v pravosláví sa teší štatútu svätca a duchovného učiteľa.

Jeho zrak dosiahol ďaleko za byzantský horizont. Dimitrij Rostovský bol veľkým priaznivcom inkorporácie západných latinských teologických impulzov do byzantsko-slovanskej myšlienkového biosféry. Časť pravoslávnych autorít neváha nazvať tento proces západným zajatím, *captivitas Occidentalis*.

Tie latinské „putá“ Dimitrijovi nespôsobili modriny. Hoci jeho biskupskú berlu nepožehnal Rím, predseda súhlasil s učením o nepoškvrnenom počatí Panny Márie, ktoré v jeho dobe (zomrel v roku 1709) ešte nebolo dogmatizované. Dimitrij patril k pravoslávnenému Bratstvu nepoškvrneného počatia Matky Božej v Kyjeve (*bene legis, lector benevole!*) a zložil sľub brániť túto náuku „do posledného dychu“, čím „vyrázil dych“ niektorým rímskym katolíkom, ktorí toto teologumenon odmietali alebo sa k nemu stavali zdržanlivo.

Pravoslávny vladyka Dimitrij Rostovský praktizoval latinské katolícke pobožnosti.

Zdroj: garystockbridge617.getarchive.net

Popri repetitívnom odriekaní Zdravasov („chrbtová kost“ ruženca), či akceptácii latinskej náuky o nepoškvrnenom počatí *Theotokos* rostovský vladyka horlivo šíril úctu k piatim bolestiam Presvätej Panny. Táto pobožnosť sa v polovici 14. storočia objavuje v prostredí nemeckých mystikov, medzi ktorými vynikal dominikán Henrich Suso. Na ruži *doloris Mariae* vyrástlo podľa cirkevného podania sedem trňov, ale Dimitrij z Rostova sa vo svojom rozprávaní *O piatich modlitbách* prikláňa ku koncepcii päťice rán bez toho, aby sa prehrešil proti Tradícii.

Rimania a Gréci verili, že na Olympe nesmie chýbať *succus ambrosiae*. Bez božského nektáru by na falošnej hore (ne)smrteľníkov bolo smutno. Aj my kresťania máme takýto liečivý a povznášajúci nápoj. Stačí sa osviežiť dúškami Zdravasov tak, ako to robil napríklad pravoslávny mních Parthenius zo slávnej Kyjevsko-pečerskej lavry. Svätec narodený v roku 1792 denne venoval Prečistej Matke až tristo Zdravasov!

Anjelské pozdravenie - schody ku Kristovi

Vidíme, že aj mnísi byzantského rítu vili Bohorodičke vence z Anjelského pozdravenia. Ich prax však zďaleka nebola jednotná a štandardizovaná, variovala od takzvaného mariánskeho žaltára púštnych otcov až po vplyv dominikánskych misionárov, ktorí si priali vidieť pravoslávne babyčky s latinským ružencom v ruke. *Sanctissima Dei Genetrix* však mala svoj vlastný plán – ušitý kresťanskému Východu na mieru.

V roku 1760 sa pravoslávnej mníške Alexandre zjavila Panna Mária a povedala jej, že v ruskom Divejeve vyrastie veľký monastier, ktorý bude pod jej osobitnou ochranou. Tak sa začala „pravoslávna predohra“ Fatimy.

Rusko-východný mariánsky „rebrík do neba“ má meno Pravidlo (alebo regula) Presvätej Bohorodičky (*Богородичное правило, Ordo vel officium Deiparae*). Pravoslávna encyklopédia (*Православная энциклопедия*, Moskva, 2003) uvádza: „V súlade so zjavením Matky Božej je plnenie tohto pravidla

(rozumie sa modlitba jednotlivých desiatkov) dôležitejšie, než akatisty. Tí, ktorí dodržiavajú túto regulu, žijú pod osobitnou ochranou Kráľovnej nebies.“ Odváži sa niekto z východných antikatólickych pamfletistov popierať, že západní katolíci, ktorí sa túto regulu modlia v podobe ruženca s horlivosťou hodnou anjelov, nemajú v náručí Nebeskej Matky miesto?

Pravoslávni tým potvrdili, že priazeň Theotokos je osobitne spätá s modlitbou *Deipara Virgo laetare*, na Západe *Ave Maria*. Similarita s duchovnými benefitmi ruženca je neprehliadnuteľná, no príčinou tejto harmónie nie je jednoduché presadenie západných duchovných sadeníc do pravoslávneho parku.

Regula Presvätej Bohorodičky a ruženec sú sesterské modlitby, možno i „jednovaječné duchovné dvojčatá“, predsa však nie sú jednou a tou istou modlitbou. Ruské pravidlo na rozdiel od západného ruženca neobsahuje tajomstvá. To je prvý významný rozdiel oproti západnej praxi. Každý desiatok však obohacuje tropár (krátky oslavný hymnus) prevzatý z liturgie mariánskych sviatkov. Keďže tieto tropáre sú súčasťou byzantského bohoslužobného propria, ich prítomnosť osobitne spája toto modlitebné pravidlo s verejnou liturgiou Cirkvi. Vďaka slávnostným tropárom je ruská pravoslávna mariánska regula dôstojným zrkadlom bohumilého života Božej Matky a nemôže sklznúť do roviny diskurzívnej repetície Zdravasov bez „pridanej hodnoty“.

K ďalším rozdielom patrí pozícia Otčenáša, ktorá nie je fixná a môže desiatok otvárať alebo ho naopak uzavrieť. Rôzne modlitebníky obsahujú celé spektrum redakcií.

Dejiny byzantskej kultúrnej tradície sú do veľkej miery dejinami mariánskej zbožnosti.

Zdroj: pickpik.com

Poľské mesto Jarosław preslávila ikona *Theotokos* – Brána Milosrdenstva (*Porta misericordiae*) z 18. storočia, ku ktorej sa viažu viaceré zázraky. Východní kresťania majú v obľube ozdobiť jednotlivé desiatky reguly Bohorodičky modlitbou *Misericordiae portam aperi nobis* (Otvor nám bránu milosrdenstva), ktorá patrí k najkrajším mariánskym spevom Orientu.

Prítomnosť takzvaných metánií (poklôn) je ďalším rozlišovacím znakom medzi západnými a východnými variáciami posvätného ruženca. V niektorých ruských monastieroch sa po každom Zdravase vykoná takzvaná veľká metánia (pokľaknutie a úklon celého tela až k zemi), čo korešponduje s úkonmi kajúcnosti typickými pre veľkopôstny kánon svätého Andreja Krétskeho. Poklony popri svojom symbolickom a penitenciálnom význame udržiavajú telo v bdelosti a sústredení.

Ďalším dôležitým rozmerom tejto modlitby je spiritualita púte. Masové rozšírenie Pravidla Presvätej Bohorodičky v Rusku je totiž úzko spojené s archetypom duchovnej cesty po stopách Matky Božej, ktorá *in*

Occidente nemá obdobu. Tento jav však bude predmetom našich úvah v pokračovaní článku.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/liek-na-dehumanizaciu-cloveka-modlitba-ruzenca-a-krestansky-vychod-prvy-diel/>